

JOŠ O KARMENADLU

Moj članak *Zar i k/a/rmenadl/a/?*, objavljen u prošlom godištu *Jezika* (str. 53–55), rješenjem ponuđenim u zaključku ponukao je nekoliko čitatelja da, s jedne strane, izreknu svoje neslaganje, a s druge, da sami ponude, po njihovu sudu, bolja rješenja.

Čitatelje podsjećam da sam u spomenutu članku podrobnom raščlambom pokazao: (1) da je riječ *k/a/rmenadl/a/* grub barbarizam koji se po svojim fonološkim i morfološkim značajkama ne uklapa u normu hrvatskoga književnog jezika (upravo: protivni joj se), (2) da noviji hrvatski i srpski jednojezični i dvojezični rječnici konzultirani u ovoj prigodi ne navode domaću zamjenu koja bi svojom proširenošću i poznatošću mogla bez poteškoća zamijeniti karmenadl pa sam zbog toga (3) za zamjenu predložio riječ *kārē* koja, premda također podrijetlom strana, ima pred *karmenadlom* nekoliko prednosti. Na samu sam kraju članka, ipak, dopustio da moj prijedlog ne mora biti zadnja riječ u tome, pozivajući čitatelje da kakvim boljim prijedlogom dadnu svoj doprinos rješenu problema.

Prof. F. T. iz Osijeka piše: „Kao što Slovenci imaju *zarebrnicu*, mi u južnim krajevima imamo *porebrina*, a u kuharici sam našao *hrbat* (teleći, srneći, janjeći). Nije li i jedno i drugo bolje od carea?”

Dr. R. J. iz Zadra smatra da bi *karmenadl* bilo moguće zamijeniti domaćom riječi *zarebrnjak* (u dijalektu upravo *zalebrnjak*, poradi zamjene glasa r glasom l) koja se, veli, rabi u njegovu rodnom mjestu Malom Ižu na otoku Ižu i, pretpostavlja, „vjerojatno u svim selima zadarskog arhipelaga gdje se govori čakavski”.

Lektorica J. D. iz Zagreba upozorava da Rječnik JAZU ima *bržola* (doduše, vjerojatno prema talijanskom), a istog je podrijetla i dubrovačka riječ *kostoleta*. Od domaćih zamjena za *karmenadl* navodi dvije, odnosno tri: 1. riječ *stāp* koja se, veli, govori u Draganićima i 2. riječ *zarebrica* ili *zarebarca* (prema slovenskom *zarebrnica*). Spomenuto je ukupno osam zamjena. Raščlanit ću svaku posebno.

Porebrinu bilježe Akademijin i Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika (RHSKJ) u prilično neodređenu značenju „meso oko rebara”.

Zarebrnjak AR upućuje na *zàrebrnik* i tamo kaže da je to „dio u tijelu iza rebara, isto što lopatica, pleće”. Rečnik SANU za tu riječ veli da je pokrajinska (kao i *zàrebrica* i *zàrebrnik*)

i upućuje na *zàrebūrje* za koje veli da je „komad mesa između rebara i butova životinje”.

Riječi *bržola* i *kostoleta*, kao što veli i sama lektorica, talijanskog su podrijetla. Druga je tek grafijski prilagođena hrvatskom (*costoletta*). Prvu, pozivajući se na Belostenca, bilježi Daničić u AR i, ne navodeći joj značenja, upućuje na *bržolicu* koju određuje kao „prženo meso”, a nastala je od njemačkog (upravo bavarskog) *brisolen* „koje može biti od tal. *friggere*, pržiti”.

Od prijedloga za zamjenu *stap* je usko regionalno obilježeno. Do sada nisam naišao na podatak o pojavi te riječi u ovom značenju osim u ovom slučaju. *Zarebrica* i *zarebarca* očito su neologizmi, tvorbeno korektni, ali odveć motivirani rebrom, odn. rebrima što smatram bitnim nedostatkom jer je kod *karmenadla* bitna – kraljeznica. Od svih prijedloga teško da je i jedan bitno bolje rješenje od *karea*. Prve su dvije riječi (*po-rebrina* i *zarebrnjak*) istina hrvatske, ali značenjski nešto drugo od *karmenadla*. Uz to, druga ima još jedan bitan nedostatak. Kao i *stap*, usko je regionalno obilježena pa je slabo vjerojatno da bi ikada mogla u potpunosti istisnuti znatno prošireniji *karmenadl*.

Druge dvije riječi (*bržola* i *kostoleta*) također su stranog podrijetla kao i *kare*. Prva mi je bila poznata pri pisanju članka, ali je nisam uzeo u obzir jer me je zanimao *karmenadl* kao vrsta mesa, a ne kao jelo. (U ovom je drugom značenju *bržola*, odnosno *bržolica*, redovit dio jelovnika u zagrebačkim restauracijama.) Druga riječ (*kostoleta*) još je manje prilagođena hrvatskom od *karea*, a i manje je proširena, što znači manje poznata od *karea*. A i načelno zamjena francuske (*kare*) talijanskom riječi ne bi bila nikakav stvaran pomak.

Ostalo je još da objasnim *hrbat*. U AR to je „stražnja strana ljudskoga i životinjskog tijela između ramena i niže”, a u RHSKJ „leđa, hrptenjača”. Budući da i Lalević u „Sinonimima i srodnim rečima srpskohrvatskog jezika” veli „Hrbat je što (i) leđa”, vrijedi i za nj (*hrbat*), s obzirom na tako određeno značenje, što rekoh o *porebrini* i *zarebrnjaku* – da znači naprosto nešto drugo nego *k/a/rmenadl/a/*.

Iz rečenog je jasno da ni jedan od ovih prijedloga nije stvarno doveo u pitanje rješenje ponuđeno u članku „*Zar i k/a/rmenadl/a/?*” K tomu su neki prijedlozi posljedak različita gledanja na jezičnu čistoću između predlagača i mene. Moje je uvjerenje da svaku stranu riječ ne moramo pod svaku cijenu zamijeniti hrvatskom. Ot-

moja skepsa u pogledu regionalizama i neologizama. Zato npr. u članku nisam ni spomenuo *rebărce*, premda ga Deanović i Jernej imaju u „Hrvatsko-talijanskom rječniku“) za tal. *costoletta* jer mislim da je etimološki pretijesno vezan uz rebro (što sam i ovdje prigovorio riječi-ma *zarebrica* i *zarebarca*).

Ipak, od svih prijedloga činio mi se hrbat najzanimljivijim. Ali su me brzo „razoružali“ rječnici bilježeći o njemu što sam naveo. Međutim, zahvaljujući tom prijedlogu ušao sam u trag riječi za koju mislim da bi mogla možda konkurenti kao zamjena za *karmenadi*. Skok u „Etimološkom rječniku“ s.v. *hrbat* navodi i

augmentativ te imenice: *hrptina* i veli da je to „svinjsko meso od kičme“. Rekoh, možda, jer i ta riječ ima neke od nedostataka koje sam spomenuo prije raspravljenima. Na pomoć bi joj mogla biti etimološka veza s hrptom (koja bi joj posredno mogla priskrbiti i poznatost), a i to što je bliskoznačnica *karmenadi*. Podsjećam da Rečnik SANU definira *karmenadi* kao „komad svinjskog, telećeg, ovčijeg i sl. mesa s parčetom rebra uz kičmu, hrptenjaču“.*

Marko Samardžija

* Mislimo da time nije rečena posljednja riječ o tom problemu. (Ur.)

OSVRTI

PODRIJETLO TOPONIMA LAŠČINA U ZAGREBU

Problem nastanka ovog toponima nije nov. On se već davno pojavio u lingvističkoj problematici. Obnovio ga je Ljudevit Jonke u jednom članku u kojem je odgovarao na pitanje treba li pisati *GRMOŠĆICA*, *LAŠČINA*, *MEDVEŠČAK*, *PEŠČENICA* ili *GRMOŠĆICA*, *LAŠČINA*, *MEDVEŠČAK*, te *PEŠČENICA* (Jezik, V, str. 30–31). On piše doslovno: „Drugačiji je slučaj s imenicom *Laščina* koju Akademijin Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika etimološki dovodi u vezu s riječju *vlast* i njezinom izvedenicom *vlašćina*, kojoj je 'po svojoj prilici sprijeda otpalo v' (AR V, 917). Kako bi u toj riječi i u štokavskom narječju bio glas *č*, koji je postao od *t*, kažeja po Boraničevu pravopisnom propisu pisati samo *Laščina*, *lašćinski*. Tako piše i Akademijin Rječnik, u kojem inače nalazimo vrlo malo kajkavskih toponima, tako da u njemu uzalud tražimo riječi

Grmoščica, *Medveščak*, *Peščenica*.” Mene je na pisanje ovog članka naveo I. Brabec koji u sada izašloj svojoj knjizi *Sto jezičnih savjeta* (Školske novine, Zagreb, 1983) ponavlja ovu etimologiju ovako: „Treba paziti kod nekih riječi s kajkavskog područja. Znamo da kajkavci ne razlikuju *č* i *ć* ni *šč* i *šć*. Zato se npr. *Medveščak*, *Konjščina*, *Pušća*, *Laščina*, *Laščinska cesta* govore bez razlike u artikulaciji skupa *šč*. Međutim, u pisanju moramo paziti kako su te riječi nastale. Ako je skup nastao od *sk*, pišu se sa *šč*: *Medveščak* (Medvedskjak), *Konjščina* (Konjskina), *Peščenica* (Peseck). Ako je skup nastao od *st*, onda se piše sa *šć*: *Pušća* (pust), *Laščina*, (zapravo *Vlašćina*, riječ je srodna s pridjevom *vlastit*). Zemljopisni nazivi na *-išće*, koji odgovaraju književnim oblicima na *-ište*, pišu se sa *šć*: *Nedelišće*, *Gradišće*.” Dakle, vidimo da se I. Brabec nadovezuje na Jonkeovu etimologiju koju je on izveo iz Budmanijeve opaske u *AR* koji za ovaj toponim kaže samo da je